

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

**Министерство образования Республики Тыва
МУ Управление образования Тес-Хемского кожууна
МБОУ Кызыл-Чыраанская СОШ**

РАССМОТРЕНА:

На педагогическом совете

Протокол № 33

от «30» августа 2024 г.

СОГЛАСОВАНА:

Зам.дир.по УВР

Донгак

/Донгак Е.М./

«03» сентября 2024 г.

УТВЕРЖДЕНА:

директором школы:

Эрендей

/Эрендей А.В./

Приказ № 10

«03» сентября 2024 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной /тувинский/ язык»

для обучающихся 6 класса

Ак-Эрик, 2024 г.

6-гы класска тыва дыл эртемниң тайылбыр бижии

Календарь-тематиктиг планнаашкынны (КТП) башкы ажыл-чорудулгазының уг-шии, уругларның сонугралының болгаш кадыкшылының байдалынга дүүштүр, бөлүктөп дээш оон-даа өске аргалар-биле өскерттип ажылдап болур. КТП-ни боттандыраарда, электроннуг (чурагайлыг) өөредилге курлавырларын ажыглаарының аргаларын кичээнгейге алып, өөредилге-методиктиг материалдарны (мультимедийлиг программалар, электроннуг номнар болгаш пособиелер, электроннуг библиотекалар, виртуалдыг лабораториялар, оюннуг программалар, өөредилгениң чурагайлыг курлавырларының чыындызы) бар, белеткеп каан курлавырга даяныр, ол ышкаш башкы боду чогаадып тургузуп алгаш ажыглаар. 2022-2023 өөредилге чылында ажыглаттынып турган «Кол ниити өөредилгениң 5-9 класстарынга «Төрээн (тыва) дыл» эртемниң чижек өөредилге программазында» (Тургузукчулары: ф.э.к. К.Б. Доржу, Ч.А. Сарыглар. 2021.) чамдык темаларның туруштары Федералдыг ажылчын программада (2023ч.) өскерли бергени-биле календарь-тематиктиг план тургузарынга бергедээшкиннер туруп болур. Ынчангаш 2023-2024 өөредилге чылында федералдыг ажылчын программаже чоорту шилчииринге методиктиг дуза чедирер сорулга-биле чижек календарь-тематиктиг планнаашкын үшкү салгалдың ӨФКС негелделеринге дүүштүр немелделерни болгаш эдилгелерни Сарыглар Ч. А. ажылдап кылган.

Кол ниити өөредилгениң төрээн дылга чижек программазын Федералдыг күрүнениң өөредилге стандартының негелделеринге дүүштүр тургускан (РФ-тиң Өөредилге яамызының дужаалы, ноябрь 16, 2022, №993; №1014, 23 ноябрь 2022). Ол ышкаш Үшкү салгалдың федералдыг күрүне стандартында көрдүнгөн Ниити өөредилгениң утка-шынарының үндезин өзээнге болгаш Кол ниити өөредилгениң түңнелдериниң негелделеринге даянган *“Федеральная рабочая программа по предмету “Родной (тувинский) язык” для уровня основного общего образования (ООО)”* (2022) деп программаны үндезин кылдыр алган болгаш Россияның Өөредилге болгаш эртем яамызының 2022 чылдың декабрь 8-те үндүргени 732 дугаарлыг дужаалыга көрдүнгөн өскерилгелерни өөренип көргөн. Ук материалдарда эге ниити өөредилгениң чижек программазын уламчылаар болгаш кол ниити өөредилгени улам сайзырадырының бүгү талалыг кылдыныгларын боттандыраар программазының кол идеяларын болгаш дүрүмнерин, тыва дылдың онзагай демдектерин барымдаалавышаан, тургускан.

Тыва дыл – Азия диптиң төвүнде чурттап чоруур түрк дылдыг чоннарның төлээзи болур тыва чоннуң төрээн дылы. Тыва дыл ук чоннун аразында кол харылзажылга дылы болуп, ниитилелдиң аңгы-аңгы адырларында, эң ылаңгыя культура болгаш эртем төпттеринде ажыглаттынып болгаш амыдыралдың янзы-бүрү негелделерин хандырып чоруурундан аңгыда, дараазында хүлээлгелерни база күүседип турар:

- тываларның салгалдарының аразында харылзажылганың база бир аргазы бооп;
- тываларның өгбелериниң чүс-чүс чылдарда аас чугаа дамчыштыр салгап ап келгени тыва улустуң байлак аас чогаалының хөй янзы жанрларының шыгжаттынып, кадагалаттынганы дыл болуп;

- амгы үеде нептереп турар массалыг чепсектерниң, уран чүүл база культураның хөй аңгы хевирлери (жанрлары) байлаа-биле ажыглаттынып;
- сөс болгаш чечен чогаалдың чогааттынып, нептереп турарының бадыткалы болуп;
- өске эртемнерни шингээдип алырынга өзек болбушаан, уругларның бүгү талазы-биле сайзыралынга идиг болуп;
- эртемде чаа ажыдышкыннарның дылы болбушаан;
- амыдыралдың аңгы-аңгы адырларындан бүгү информация, медээлерни дамчыдар болгаш чыырының кол аргазы болуп, тыва чонга бараан болуп чоруур.

Төрөөн дылдың метапредметтиг (предметтен дашкаар азы ооң-биле чергелештир билип алыр харылзашкак чүүлдер) хүлээлгелери уругларны школага бүгү талалыг хевирлээринге салдарлыг. Тыва дыл уругларның бодунуң көрүжүн шын илередиринге, угаап боданышкынын, интеллектуалдыг болгаш чогаадыкчы аян-биле бодун сайзырадырынга, чаагай мөзү-бүдүшке хевирлээринге; чаа билиглерни, мергежилдерни шингээдип алырынга улуг ужур-дузалыг. Төрөөн дыл кижиниң бот-хуузунда чонунуң (тыва кижиниң) иштики сагыш-сеткил культуразының болгаш чечен чогаалының байлактары-биле кижини төрөлгөтөнниң культура-төөгүлүг дуржулгазын байлакшытпышаан, ниитилелдин негелделеринге чаңчыктырар харылзаа чепсээ болуп.

Кол школага 6 дугаар класска төрөөн (тыва) дылды өөредириниң сорулгалары:

- Иштики сагыш-сеткили аажок байлак, бедик мөзү-бүдүштүг база бот-медерели бедик, Россияга, ооң иштинде төрөөн Тывазынга, бодунуң чуртунга бердинген, шынчы; төрөөн тыва дылынга ынак болгаш ону эки билир, хүндүлээр хамаатыны кижизидери;
- төрөөн дылын культураның болушкуну кылдыр медереп хүлээп ап, ону чугаа чорударының, амыдыралдың аңгы-аңгы адырларынга билиг, дуржулга чедип алырының болгаш ниитилелде тургустунган мораль-этиктиг негелделерин, дылдың эстетиктиг үнезин медереп билириниң кол аргазы кылдыр хүлээп алыры;
- тыва дылды хүн бүрүде амыдыралдың болгаш өөредилгениң ажил-чорудулгазында ажыглаар аргаларның бирээзи кылдыр хүлээп алыры; кижилер аразында харылзаа тударының кол аргазы кылдыр ажыглаары, өөредилгениң бүгү талалыг кылдыныгларын шингээдип алырынга (ажыл-чорудулганың сорулгаларын тургузуп, оларны планнап, чугаага хамаарыштыр бот-хыналданы болгаш бот-эдилгени кылыр; чугула медээ бээр аргаларны ажыглаар; библиографтыг дилээшкыннерни кылып билир, словарьлар, энциклопедиялардан болгаш өске-даа бижимел барымдаалардан, массалыг медээ чепсектеринден болгаш Интернет четкизинден тыва дылда херек медээлерни, сөзүглелдерни тып, ушта бижип, эде тургузуп билир дээш о.ө.) ужур-дузалыг чугула дыл болуп турарын билиндирери;
- дыл системазының тургузуун, ону ажыглаарының дүрүмнерин, чугааның аянын болгаш литературлуг тыва дылдың кол негелделерин шингээдири; дылдың болушкуннарын танып билири, оларны сайгарып, деңнеп, дүүштүрүп, бөлүктөп, үнелеп билир арга-дуржулгазын сайзырадыры, аңаа даянып аас болгаш бижимел чугаа культуразын сагыыры, чугаа чорударының хевирлерин билири, аңгы-аңгы байдалдарга дылды ажыглап шыдаары, чугаа этикединиң негелделерин шингээдип алыры; бодунуң ажыглап турары (потенциалдыг) сөс курлавырын улам байыдары; чугаада ажыглаттыннып турар грамматиктиг аргаларның хемчээлин делгемчидери; чедип алган билиглерин, мергежил,

чаңчылдарын өөрөдилге ажыл-чорудулгазынга болгаш хүн бүрүдө амыдыралынга чугаа чорудуп тура, ажыглаар аргаларын улам байыдып сайзырадыры дээш о.ө.

6 дугаар класска өөрөнип шиңгээдип алыр кол билиглери:

Дыл, дыл дугайында ниити билиглер Дыл – харылзажырының чугула чепсээ. Төрөл дылдар болгаш өгбө дыл дугайында билиг. Дириг болгаш өлүг дылдар. Түрк дылдар дугайында.

5 класска өөрөнгөн чүүлдеринге катаптаашкын

Фонетика болгаш орфоэпия. Орфография.

Лексика. Сөзүглелдер, оларның стили.

Сөс тургузуу болгаш сөс чогаадылгазы Морфемика – дыл эртемниң кезээ.

Тыва дылда сөстүң уткалыг кезектери (морфемалар).

Сөстүң тургузуу. Сөстүң дазылы.

Төрөл сөстер.

Дүлей ажык эвес үн-биле төнгөн дазылга, ажык үнден эгелээн кожумак немежирге, дүлей ажык эвес үннерниң ыткыр үннер-биле солчуру.

Сөс чогаадылгазы – дыл эртемниң кезээ.

Сөстүң тургустунар аргалары: морфологтук (кожумактыг), синтаксистиг арга.

Хурааңгайлаар арга.

Чогаадылга кожумактары.

Аттыг чүве аттарын, кылыг сөзүн, наречиени тургузар кожумактар.

Хевир тургузар кожумактар: чүве адының бичеледир чассыдар кожумактары, демдек адының чадаларының кожумактары, кылыг сөзүнүн болбас хевириниң кожумаа, кылыг сөзүнге немелде утка киирер кожумактар.

Өскертилге кожумактары: чүве адының сан, падеж, арын кожумактары; кылыг сөзүнүн үе, сан, арын кожумактары.

Сөстүң дөзү: укталган, укталбаан.

Сөстүң тургузуунуң сайгарылгазы.

Морфология.

Аттыг чугаа кезектери. Ат орну.

Чугаа, чугаалажып харылзажыры болгаш чугаа культуразы

Тыва улустуң чугаа этикеди.

Чугаа чорудулгазының хевирлери: чүгүртү (улуг-каралап) номчууру; сөзүглелден кол медээни тып номчууру; сөзүглелди сайгарып номчууру.

Сөзүглелдин тодаргай болгаш элдээрткен утказы.

Номчааны чечен чогаал сөзүглелиниң утказын сактып бижири.

Монологтуң янзылары. Чурумал. Тоожушкун. Угаап боданыышкын. Дыл темазынга дыңнадыг. Диалогтуң хевирлери:

кылдыныгны боттандыраарынче углаптар чугаа, бодал солчуп чугаалажыры.

6-гы класска тыва дыл эртемниң календарь-тематиктиг планы

Дылдың адырлары	Программа аайы-биле темалар	Шак тар саны	Өөреникчилерниң кылыр ажыл-чорудулгазының кол хевирлериниң чижек тайылбыры	Эрттирер хүнү	
				план	факт
Дыл, дыл дугайында ниити билиглер	Дыл – харылзажырының чугула чепсээ. Төрөл дылдар болгаш өгбө дыл дугайында билиг. Дириг болгаш өлүг дылдар. Түрк дылдар дугайында.	2	Кижилерниң аразында чугаалажыр чугула чепсээ – дыл дугайында чугаага киржир. Эжеш ажылдаар: өлүг дылдар дугайында дыңнадыг белеткээр, немелде литератураны дилеп тывар, энциклопедияларны ажыглаар.Өөредилге номунда дылга, төрөл дылдарга хамаарышкан материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелерни күүседир. «Тыва дылдың түрк дылдар аразында туружу» деп темага төлевилел тургузарынга киржир.		
	5 класска өөрөнгөн чүүлдеринге катаптаашкын Фонетика болгаш орфоэпия. Лексика. Сөзүглелдер, оларның стили.	2	Тема аайы-биле ажылдаар: коллективтиг ажыл, бөлүктөп азы бот хуузунда ажылдаар. Өөредилге номунда бердинген материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелерни күүседир.		
	Чогаадыг	1	Бижимел чугааны сайзырадыр. Орфографтыг, пунктуастыг нормаларны, чугаа культуразының нормаларын сагыыр.		
Сөс тургузуу болгаш сөс чогаадылгазы	Морфемика. Тыва дылда сөстүң уткалыг кезектери азы морфемалар. Сөстүң тургузуу. Сөстүң дазылы. Төрөл сөстөр. Дүлей ажык эвес үн-биле төнгөн дазылга, ажык үнден эгелээн кожумак немежирге, дүлей ажык эвес үннерниң ыткыр үннер-биле солчуру.	8	Эжеш ажылдаар: бердинген сөстөрниң уткалыг кезектерин (морфемаларын) – дазыл, чогаадылга, хевир тургузар, өскертилге кожумактарын – аңгылап айтыр, шын шыяр. Бөлүктөп ажылдаар: сөстүң уткалыг кезектериниң чүгле кайы-бирээзи кирген (арын кожумактарлыг, демдек ады чогаадыр кожумактарлыг, укталган дөстүг дээш о.ө.) сөстөрни домак иштинден тывар. Сөс тургузуу болгаш сөс чогаадылгазының кол билиглерин эки шигээди алырынга дузалаар оюннарга киржир.		

	<p>Чогаадылга кожумактары. Аттыг чүве аттарын, кылыг сөзүн, наречиени тургузар кожумактар. Сөстүң дөзү: укталган, укталбаан.</p> <p>Хевир тургузар кожумактар: чүве адының бичеледир чассыдар кожумактары, демдек адының чадаларының кожумактары, кылыг сөзүнүң болбасхевириниң кожумаа, кылыг сөзүңге немелде утка киирер кожумактар.</p> <p>Өскертилге кожумактары: чүве адының сан, падеж, арын кожумактары; кылыг сөзүнүң үе, сан, арын кожумактары.</p> <p>Сөс чогаадылгазы . Сөстүң тургустунар аргалары: морфологтуг (кожумактыг), синтаксистиг арга. Хурааңгайлаар арга.</p> <p>Сөстүң морфемниг сайгарылгазы.</p>		<p>Эжеш ажилдаар: чогаадылга кожумактарының ажыглалын тайылбырлаар: <i>-чын, -чи, -кчи</i> деп кожумактарның болгаш оларның фонетиктиг вариантыларының чүве адын тургузарын; <i>-лыг, -зыг, -кыр, -кы</i>, наречиениң <i>-тыр, -кылаштыр</i> деп кожумактарның болгаш оларның фонетиктиг вариантыларының дузазы-биле чугаа кезектерин тургузар.</p> <p>Бот хуузунда ажилдаар: хевир тургузар кожумактарга чижектер тывар: чүве адының бичеледир чассыдар кожумактарын (<i>-чык, - чыгааш, -ак, -пай, -кай</i> болгаш оларның фонетиктиг вариантыларын), демдек адының чадаларының кожумактарын (<i>-ак, -сымаар, -ылдыр; -гыр</i> болгаш оларның фонетиктиг вариантыларын), кылыг сөзүнүң болбас хевириниң кожумаан (<i>-ма, -мас</i>), кылыг сөзүңге (причастие, деепричастие) немелде уткакиирер залог, вид кожумактарын таныыр.</p> <p>Сөсте чогаадылга, хевир тургузар болгаш өскертилге кожумактарын таныыр.</p> <p>Сөстүң тургустунар аргаларын аңгылаар: морфологтуг (кожумактыг), синтаксистиг арга, хурааңгайлаар арга.</p>		
	Хыналда ажил	1	Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.		

<p>Морфология</p>	<p>Морфология – грамматиканың бир адыры. Тыва дылда чугаа кезектериниң бөлүктээшкини.</p> <p>Чүве адының ниити утказы, грамматиктиг демдектери болгаш синтаксистиг хүлээлгелери.</p> <p>Тодаргай болгаш туугай чүве аттары.</p> <p>Хуу болгаш ниити чүве аттары.</p> <p>Чүве адының чогаадылгазы. Чүве аттарының бичеледир, чассыдар хевирлери.</p> <p>Чүве аттарының саны.</p> <p>Чүве адының хамаарылга хевири, ооң кожумактарын шын бижири.</p> <p>Үлегерлеп алган чүве аттарының хамаарылга кожумактарын шын бижири.</p> <p>Чүве адының падежтери, оларның грамматиктиг утказы, кожумактарын шын бижири.</p> <p>Адаарының падежи</p>	<p>15</p>	<p>Морфологияның кол билиглерин шингээдир. Сөстүң грамматиктиг болгаш лексиктиг уткаларын ылгаар. Тускай болгаш дузалал чугаа кезектерин аңгылаар.</p> <p>Эге школага алган билиглерин сактыр, чугаа кезектерин таныыр.</p> <p>Өөредилге номунда материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелерниң онаалгаларын күүседир.</p> <p>Бөлүктөп ажылдаар: сөстүң кайы чугаа кезээнге хамааржырын тодарадыр.</p> <p>Эжеш ажылдаар: тыва дылда чугаа кезектериниң бөлүктөрүн тайылбырлаар.</p> <p>Чүве адының утказын, грамматиктиг демдектерин болгаш синтаксистиг хүлээлгелерин тодарадыр.</p> <p>Тодаргай болгаш туугай чүве аттарын, оларның кол темалыг бөлүктөрүн аңгылаар.</p> <p>Хуу болгаш ниити чүве аттарын, оларның кол темалыг бөлүктөрүн аңгылаар. Хуу болгаш ниити чүве аттарының шын бижилгезин сагыыр.</p> <p>Өөредилге номунда материалдарының ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелерниң онаалгаларын күүседир.</p> <p>«Чүве адының морфологтуг демдектери» деп диалогка киржир. Эжеш ажылдаар: чүве аттарының бичеледир, чассыдар хевирлерин тургузар, кожумактарын айтыр.</p> <p>Чүве аттарының шын бижилгезинге хамаарышкан ажылдарны күүседир (мергежилгелер, демнежилге ажылы, бот ажыл, мергежилгелерни боду тургузар, удур-дедир хынажыр).</p> <p>Коллективтиг ажылдаар: домакка чүве адының синтаксистиг хүлээлгезин тодарадыр, тайылбырлаар.</p> <p>Чүве адының кылыг сөзү-биле холбаалыын тайылбырлаар.</p> <p>Адалга дугайында билигни алыр, адалга болуп чоруур чүве адын кол сөстен ылгаар, адалгалыг домактарга бижик демдээн сагыыр, адалгалыг</p>		
--------------------------	--	-----------	--	--	--

	<p>Хамаарыштырарының падежи Бээриниң падежи Онаарының падежи Турарының падежи Үнериниң падежи Углаарының падежи</p> <p>Орус дылдан үлегерлээн сөстөрниң падеж, сан кожомактарын шын бижири</p> <p>Чүве адының морфологтуг сайгарылгазы</p>		<p>домактарны тургузар. Доора падежтерниң кожомактарын домак тургузарынга шын ажыглаар. Чүве аттарын саннарга, арыннарга, падежтерге өскерттир. Бот хуузунда ажылдаар: чүве адының падежтерин таныыр. Оларның тус-тузунда айтырыгларын шын салыр, грамматиктиг утказын тодарадыр, кожомактарын шын бижиир. Чүве аттарын домакка шын ажыглаар. Бөлүктөп ажылдаар: орус дылдан үлегерлээн сөстөрниң кожомактарын шын бижиир. Чүве адының морфологтуг сайгарылгазын кылыр.</p>		
	<p>Хыналда ажыл</p>	<p>1</p>	<p>Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.</p>		
	<p>Демдек ады. Ооң утказы болгаш синтаксистиг хүлээлгелери.</p> <p>Демдек аттарының темалыг бөлүктери. Кижилерниң аажы-чаңын, мөзү-бүдүжүн көргүскен демдек аттары. Дириг амытаннарның аажы-чаңын, өң-чүзүнүн көргүскен демдек аттары.</p> <p>Чүвелерниң янзы-бүрү ылгавыр талаларын көргүскен демдек аттары.</p> <p>Демдек адының чогаадылгазы: морфологтуг арга, синтаксистиг арга, сөстүң катаптаанындан тургустунары.</p>	<p>10</p>	<p>Демдек адының ниити утказының дугайында чугаага киржир. Коллективтиг ажылдаар: демдек адының морфологтуг демдектерин тывар. Бөлүктөп ажылдаар: шынарның болгаш хамаарылганың демдек аттарын сөзүглелдерден тывар. Демдек адының канчаар тургустунарын тайылбырлаар: 1) чогаадылга кожомактарының дузазы-биле: <i>-лыг, -зыг, -кыр, -кы</i> болгаш оларның фонетиктиг вариантылары; 2) сөстөрниң каттышканындан: дефистеп бижиир: <i>орлан-эрес</i>; тудуштур бижиир: <i>кара+ала = карала</i>); 3) сөстөрниң катаптаанындан (<i>кара-кара</i>). Демдек аттарын чогаадыр. Эжеш ажылдаар: демдек аттарының уткалыг болгаш темалыг бөлүктөргө аңгылаар. Шынарның болгаш хамаарылганың демдек аттарының темалыг бөлүктөрүн аңгылаар. Коллективтиг ажылдаар: Укталган, укталбаан демдек аттарын тодарадыр. Шынарның демдек аттарының өйүндө, кошкадыр, күштелдирер чадаларының дугайында чугаага киржир.</p>		

	<p>Демдек адының уткалыг бөлүктери. Шынарның демдек аттары.</p> <p>Шынарның демдек адының чадалары.</p> <p>Өйүндө чада. Кошкадыр чада.</p> <p>Күштелдиер чада.</p> <p>Хамаарылганың демдек ады.</p> <p>Укталган, укталбаан демдек аттары.</p> <p>Демдек адының морфологтуг сайгарылгазы.</p> <p>Демдек адынга катаптаашкын.</p> <p>Демдек адын чугаага ажыглаары.</p>		<p>Шынарның демдек аттарының кошкадыр, күштелдирер чадаларын тургузар, чугаага ажыглаар.</p> <p>Оюн хевиринде онаалгаларны күүседип, демдек адынга дүрүмнерни быжыглаар.</p> <p>«Шынарның демдек адының чадалары» деп дыңнадыгга белеткенир.</p> <p>Эжеш ажылдаар: чогаадылга кожумактарының дузазы-биле демдекаттарын тургузар даалгаларны күүседир.</p> <p>Коллективтиг ажылдаар: өөредилге номунда материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелерде онаалгаларны күүседир.</p> <p>Демдек адының синтаксистиг хүлээлгезин тодарадыр.</p> <p>Демдек адының морфологтуг сайгарылгазын кылыр. Демдек ады киргендомактарны сайгарар болгаш сөзүглелдерни номчуур.</p>		
	Хыналда ажыл	1	Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.		
	Чогаадыг/ чогаадыкчы ажыл	1	Чогаадыкчы ажыл: Чурук-биле ажылдаар. Диалогка киржир. Демдек аттарын домакка ажыглаар. Кыска сөзүглелди тургузар.		
	<p>Сан адының утказы. Сан адының тургузуунуң болгаш утказының аайы-биле бөлүктери.</p> <p>Араб болгаш рим чурагайлар-биле айыткан сан аттарының кожумактарын шын бижири.</p> <p>Сан адының синтаксистиг хүлээлгези.</p> <p>Сан адының нарын сөстөр болгаш быжыг сөс каттыжышкыннары тургузарынга киржилгези.</p>	7	<p>Сан адының ужур-утказының, морфологтуг демдектериниң дугайында чугаага киржир.</p> <p>Өөредилге номунда материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелерниң дузазы-биле сан адынга хамаарышкан айтырыгларны сайгарар, боду онаалгаларны тургузар.</p> <p>Бөдүүн, нарын болгаш каттышкан (составтыг) сан аттарын аңгылаар.</p> <p>Эжеш ажылдаар: сан аттарының бөлүктөрүн тодарадыр: түң болгаш дугаар сан аттарын, чыырының, үүрмектээриниң, аңгылаарының, чоокшуладырының. Оларны сөзүглелдерден тывар.</p> <p>Сан адының чүве ады-биле каттышканда, чүве адын</p>		

	<p>Тыва дылда хемчег илередир чамдык сөстөрнүң ажыглалы.</p> <p>Сан адын чугаага ажыглаары.</p> <p>Сан адының морфологтуг сайгарылгазы.</p>		<p>чаңгыстың санынга ажыглаары (ч: тозан аът). Үе санын (чыл, ай, хүннү) шын ажыглаары.</p> <p>Сан аттарының шын бижилгезин сагыыр.</p> <p>Сан адының синтаксистиг хүлээлгезин тодарадыр.</p> <p>Сан аттарының дузазы-биле нарын сөстөрни тургузар.</p> <p>Сан аттары кирген фразеологизмнернүң утказын тайылбырлаар.</p> <p>Эжеш ажылдаар: сөзүглелдерден тыва хемчег илередир сөстөрни тывар.</p> <p>Коллективтиг ажылдаар: морфологияга хамаарышкан айтырыгларга харыылаар. Билин хынаар, бодунга түңнелдерниүндүрер.</p> <p>Сан адының морфологтуг сайгарылгазын кылыр.</p>		
	Хыналда ажыл	1	Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.		
	<p>Ат орнунуң грамматиктиг утказы, морфологтуг демдектери, синтаксистиг хүлээлгези.</p> <p>Ат орнунуң бөлүктери. Арынның ат оруннары.</p> <p>Айтылганың ат оруннары.</p> <p>Айтырыгының ат оруннары.</p> <p>Тодаргай ат оруннары.</p> <p>Тодаргай эвес аторуннары, оларны шын бижири.</p> <p>Чамдык ат оруннарының саннарга, падежтерге өскерлири.</p> <p>Ат оруннарының морфологтуг сайгарылгазы</p>	5	<p>Ат орнунуң грамматиктиг утказының, морфологтуг демдектеринин, синтаксистиг хүлээлгезинин дугайында чугаага киржир.</p> <p>Ат орнунуң бөлүктөрүн аңгылаар (арынның, айтырыгының, айтылганың, тодаргай болгаш тодаргай эвес ат оруннары), оларның синтаксистиг хүлээлгерин тайылбырлаар.</p> <p>Бөлүктөп ажылдаар: ат оруннарын өске чугаа кезектеринден ылгаар, падежтерге өскерттир. Силер, болар де пат оруннарын тыва чугаа этикединге дүүштүр ажыглаар, улуг улус-биле чугаалажып билир.</p> <p>Бот хуузунда ажылдаар: аңгы-аңгы от оруннары-биле домактарнычогаадыр.</p> <p>Коллективтиг ажылдаар: өөредилге номунда материалдарның ниити сайгарылгазынга киржир, мергежилгелернүң дузазы-биле аторнунга хамаарышкан айтырыгларны сайгарар.</p> <p>Бөлүктөп ажылдаар: тодаргай эвес ат оруннарының шын бижилгезин тайылбырлаар.</p> <p>Ат оруннары кирген домактарны, сөзүглелдерде сайгарар. Чамдык ат оруннарын саннарга, падежтерге</p>		

			<p>өскертир.</p> <p>Эжеш ажылдаар: ат оруннарының морфологтуг сайгарылгазын кылыр.</p> <p>Коллективтиг ажылдаар: дириг амытаннар дугайында сөзүглелди дыңнаар, сайгарар.</p> <p>Бот хуузунда ажылдаар: ат оруннарын ажыглап тургаш, чурумал хевиринге ынак дириг амытанының дугайында чогаадыгны бижиир.</p>		
	Хыналда ажыл	1	Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.		
	Чогаадыг	1	Сөс курлавырын байыдар. Чугаа нормаларын сагыыр.		
Чугаа, чугаалажып харылзажыры болгаш чугаа культуразы	<p>Тыва улустуң чугаа этикеди.</p> <p>Чугаа чорудулгазының хевирлери: чүгүртү (улу-каралап) номчууру; сөзүглелден кол медээни тыпномчууру;</p> <p>сөзүглелди сайгарып номчууру.</p> <p>Сөзүглелдин тодаргай болгаш элдээрткен утказы.</p>	7	<p>Тыва болгаш орус улустуң чугаа этикединде дөмейлешкек болгаш ылгалдыг талаларының дугайында коллективтиг чугаага киржир. Кичээлдерге номчулганың аңгы-аңгы хевирлерин ажыглаар.</p> <p>Коллективтиг ажылдаар: сөзүглелде кол болгаш элдээрти чугаалаан медээни тодарадыр.</p> <p>Бот хуузунда ажылдаар: номчааны чечен чогаал сөзүглелиниң утказын дамчыдар.</p>		
	<p>Номчааны чечен чогаал сөзүглелиниң утказын сактып бижири.</p> <p>Монологтуң янзылары.</p> <p>Чурумал. Тоожуушкун. Угаап боданыышкын. Дыл темазынга дыңнадыг.</p> <p>Диалогтуң хевирлери: кылдыныгны боттандыраынче углаптар чугаа, бодал солчуп чугаалажыры.</p>		<p>Монологтуң янзыларының дугайында чугаага киржир. Чугаа этикединиң онзагайларын көргүскен дыңнадыгларны, презентацияларны тургузар.</p> <p>Бөлүктеп ажылдаар: хевир аайы-биле диалогтуң чижектерин тургузар; номчааны, дыңнааны диалогтуң утказын чугаалаар. Чугаа культуразынга хамаарышкан оюн хевиринде тургустунган онаалгаларны күүседир.</p>		

	<p>Катаптаашкын. Сөс тургузуу болгаш сөс чогаадылгазы.</p> <p>Морфология.</p> <p>Аттыг чугаа кезектери. Ат орну.</p>	3	<p>Тус-тузунда тема аайы-биле бот-хуузунда, эжеш, бөлүктөп, коллективтиг, ажылдаар.</p> <p>Чыл дургузунда өөрөнгөн темаларны катаптаар: сөс тургузуу. Сөс чогаадылгазы. Чүве ады. Демдек ады. Сан ады. Ат орну.</p>		
	Хыналда ажыл	1	Алган билиглерин бадыткаар. Немелде онаалгаларны күүседир.		

